

22. Musiikkilautakunta

Musiikkilautakunnan toiminnastaan v. 1944 laatima kertomus oli seuraavan sisältöinen:

Musiikkilautakunnan kokoonpano ja toiminta. Kaupunginvaltuusto valitsi v:ksi 1944 musiikkilautakunnan puheenjohtajaksi professori E. E. W. Suolahden sekä muiksi jäseniksi filosofiantohtori V. Annalan, säveltäjä B. Carlsonin, filosofiantohtori E. M. v. Frenckellin, vaaturimestari T. Hiekkarannan, kirjaltaja S. K. Leinon sekä toimittaja E. Meriluodon. Varapuheenjohtajana toimi vaaturimestari Hiekkaranta ja kaupunginhallitusta lautakunnassa edusti sosiaalijohtaja J. W. Keto.

Lautakunta kokoontui vuoden varrella 10 kertaa. Kokouksissa pidettyjen pöytäkirjain pykäläluku oli 198 ja lähetettyjen kirjeiden lukumäärä 157.

Musiikkilautakunnan ja kaupunginorkesterin toimisto. Lautakunnan sihteerinä ja esiteltävien asiain valmistelijana toimi oikeusneuvosmies K. E. Furuhjelm kaupunginorkesterin intendentin ja taloudenhoitajan avustamana. Intendenttinä oli filosofianmaisteri N.-E. Ringbom ja taloudenhoitajana rouva E. A. R. Zilliacus. Intendentin ollessa sotapalveluksessa hoitivat hänen virkatehtäviään kaupunginhallituksen määräyksestä rouva Zilliacus ja orkesterin järjestysmies H. A. Aure omien toimiensa ohella syyskuun 1 p:n ja marraskuun 15 p:n välisenä aikana.

Intendentin hoidettavana olevassa koti- ja ulkomaisessa kirjeenvaihdossa oli lähetettyjen kirjeiden lukumäärä 142.

Kaupunginorkesterin kokoonpano. Kaupunginorkesterissa oli v. 1944 71 soittajanvirkaa. Avoinna olevien virkojen luku kohosi vuoden varrella yhdeksästä kolmeentoista osaksi eläkkeelle joutumisen, osaksi kuolemantapausten johdosta. Vallitsevien olojen johdosta lautakunta, noudattaen samaa periaatetta kuin edellisinäkin sotavuosina, katsoi asianmukaiseksi edelleenkin jättää avoimet virat täyttämättä ja uskoa niiden hoidon soittokaudeksi otetuille virkaatekeville soittajille, jolloin virkoja täytettäessä jäsenten keskuudessa sattui useita väliaikaisia siirtoja alemmista soittajanpaikoista ylempiin. Sotapalveluksessa oli vuoden aikana kaikkiaan 18 orkesterinjäsentä, joista osa kuitenkin saattoi samalla hoitaa tehtävänsä myöskin orkesterissa. Sotapalveluksessa olevien tilalle saatiin orkesterin ulkopuolelta kolme pysyväästä viransijaista ja muiden mainitusta syystä estyneiden virkojen hoito uskottiin niinikään orkesterin ulkopuolelta otetuille tilapäisille soittajille kertamaksua vastaan. Orkesterin jousiryhmiä ei olosuhteista johtuen sodan kestäessä tavallisesti saatu täysilukuisiksi. Väliurhanteon jälkeen joutui kaksi Saksan kansallisuutta olevaa orkesterin jäsentä turvasäilöön ja yksi Saksan alamainen, joka alkukesästä lähti kotimaahansa kesälomalle, ei palannut sieltä. Näiden kolmen tilalle onnistuttiin saamaan viransijaiset.

Kaupunginorkesterin johtajanvirka. Orkesterin johtajaksi aikoinaan nimitetyn kapellimestari T. Hannikaisen leskellessä edelleen Pohjois-Amerikan Yhdysvalloissa, kaupunginhallitus musiikkilautakunnan esityksestä nimitti v. 1943 professori A. Järnefeltin kaupunginorkesterin väliaikaiseksi johtajaksi kesäkuun 1 p:stä 1943 toukokuun 31 p:ään 1944. Koska professori Järnefelt kuitenkin jo v:n 1944 alussa ilmoitti, ettei hän ollut halukas jatkamaan mainittua viransijaisuutta kevätkauden päätyttyä, kävi kysymys

kaupunginorkesterin johtajanviran vastaisesta järjestämisestä jälleen ajankohtaiseksi. Tällöin musiikkilautakunnan oli ensinnäkin harkittava, oliko orkesterin johtajanvirka edelleenkin varattava kapellimestari Hannikaiselle, vaikka jo oli kulunut tasaluvuin kolme vuotta hänen nimittämisestään virkaansa. Asiaa vakavasti punnittuaan lautakunta päätyi siihen, että kysymys kapellimestari Hannikaisen pysyttämisestä edelleen virassaan olisi vielä toistaiseksi jätettävä lepäämään. Tämän mukaisesti lautakunta tammikuun 8 p:nä 1944 esittikin kaupunginhallitukselle, että orkesterin johtajanvirkaa edelleen yhden vuoden ajan kesäkuun 1 p:stä 1944 lukien hoidettaisiin viransijaisella. Kaupunginhallitus hyväksyi esityksen, minkä jälkeen lautakunnan ehdotuksesta viransijaiseksi nimitettiin kesäkuun 1 p:stä 1944 toukokuun 31 p:ään 1945 kapellimestari M. Similä.

Kaupunginorkesterin valtuuskunta ja orkesterin järjestysmies. Orkesterin valtuuskuntaan, jonka tehtävänä on edustaa orkesterin jäsenistöä, sovitella orkesterin jäsenten keskuudessa mahdolliset erimielisyydet ja olla välittävänä elimenä musiikkilautakunnan ja orkesterin jäsenten kesken, valittiin soittokaudeksi 1944/45 orkesterin jäsenet A. Karsti, E. Rautasuo ja Y. Selin sekä varalle L. Nissinen ja M. Orlando.

Kaupunginorkesterin toiminta. Kuten edellä jo mainittiin, oli professori Järnefelt ilmoittanut luopuvansa orkesterinjohtajan viransijaisuudesta toukokuun 31 p:n jälkeen. Helmikuun alussa professori Järnefelt kuitenkin, viitaten ikäänsä ja huonontuneeseen terveyteensä, matkusti takaisin Ruotsiin, esiintyen viransijaisuutensa aikana viimeisen kerran orkesterin johtajana sunnuntaikonsertissa helmikuun 6 p:nä. Seuraavan eli helmikuun 7 p:n vastaisena yönä sattui ensimmäinen kevätkaudella Helsinkiä vastaan kohdistettu suurpommitus, joka aiheutti sen, ettei kaupunginorkesterin toimintaa voitu toistaiseksi jatkaa musiikkilautakunnan vahvistaman suunnitelman mukaisesti. Niinpä peruutettiin helmikuun 11 p:ksi professori Järnefeltin johtamaksi suunniteltu X sinfoniakonsertti ja orkesterin toiminta järjestettiin siten, että niiden konserttien johto, joka suunnitelman mukaan oli määrätty professori Järnefeltille, uskottiin kapellimestari Similälle mikäli konsertteja yleensä oli mahdollista järjestää. Seuraava eli XI sinfoniakonsertti perjantaina, helmikuun 25 p:nä oli ilmahälytyksen vuoksi keskeytettävä ja tämän konsertin kaiken varalta valmisteltua jatkoa seuraavana sunnuntaina helmikuun 27 p:nä ei myöskään voitu toteuttaa, koska yliopiston juhlasali viimeksi mainitun päivän vastaisena yönä sattuneessa ilmapommituksessa täydelleen tuhoutui. Mainittakoon, että orkesterin soittimet, jotka helmikuun 25 p:nä konsertin keskeytymisen takia olivat jääneet yliopiston juhlasaliin saatiin etenkin yliopiston vahtimestarien ripeän toiminnan ansiosta pelastetuiksi.

Maaliskuun aikana sinfoniakonsertteja ei järjestetty, mutta kaupunginorkesteri esiintyi sen sijaan kahtena perjantaina, maaliskuun 3 p:nä ja 17 p:nä Suomen yleisradion studiassa kapellimestari Similän johdolla. Valoisamman vuodenajan tultua toimeenpantiin jälleen sinfoniakonsertteja ja konserttipaikaksi valittiin Sibelius-akatemian konserttitali, jossa orkesterin konsertit sitten v:n 1944 aikana jatkuvasti pidettiin.

Kertomusvuoden aikana toimeenpantiin kaikkiaan viisitoista sinfoniakonserttia, Armas Järnefeltin 75-vuotispäivän juhlakonsertti, yksi kirkkokonsertti, yksi ylimääräinen sinfoniakonsertti sekä Vappu-matina. Sinfoniakonserteista johti Martti Similä seitsemän, Toivo Haapanen kolme, Sixten Eckerberg Ruotsista yhden, Giovanni di Bella Saksasta yhden, Armas Järnefelt yhden, Leo Funtek yhden ja Jussi Jalas yhden. Kansansinfoniakonsertteja oli yksitoista, joista Martti Similä johti kolme, Jussi Jalas kolme, Håkan Eichwald Ruotsista yhden, Nils-Eric Fougstedt yhden, Armas Järnefelt yhden, Ivar Hellman Ruotsista yhden ja Erik Cronvall yhden. Kansankonsertteja oli kaksikymmentäyksi, joista Martti Similä johti kaksitoista, Nils-Eric Fougstedt kaksi, Erik Cronvall yhden, Sulho Ranta yhden, Armas Järnefelt kaksi, Leo Funtek kaksi ja Eino Roiha yhden.

Edellä mainituissa sinfonia- ja ylimääräisissä konserteissa esiintyivät seuraavat soolistit: Kerttu Bernhard, Timo Mikkilä, Kurt Walldén ja Ilmari Hannikainen (piano), Sulo Aro, Gerhard Taschner ja Beatrice Griffin (viulu), Yrjö Selin (sello) sekä Mary Hannikainen, Lea Piltti, Jorma Huttunen, Elli Ranta ja Aune Antti (laulu).

Sinfoniakonserteissa esitettiin seuraavat sävellykset: a) kotimaisia sävellyksiä: Sibelius: Sinfonia I, II, III (kaksi kertaa), IV, VII, Tuonelan joutsen, Höstkväll ja Viulukonsertti; Väinö Raitio: Le ballet grotesque ja Kuutamo Jupiterissa; Tauno Pykkänen:

Lapin kesä; Kuula: Preluudi ja fuuga sekä Hiidet virvoja viritti; Aarre Merikanto: Scherzo; Sulho Ranta: laulusarja Lapsi ja elämä; Uno Klami: Sérénades espagnoles ja Suomenlinna; Madetoja: Lähtö ja Ijät hyrskyjä päin; sekä Palmgren: Piano-konsertti V.

b) ulkomaisia sävellyksiä: Wagner: Alkusoitto oopperasta Nürnbergin mestarilaulajat, alkusoitto oopperasta Parsifal ja Elsan unelma oopperasta Lohengrin; Sixten Eckberg: Sinfonia; Richard Strauss: Till Eulenspiegels lustige Streiche; Brahms: Sinfonia I. IV, pianokosertti d-molli, kaksoiskonsertti viululle ja sellolle sekä muunnelmia erästä Haydnin teemasta; Saint-Saëns: Viulukonsertti III; Beethoven: Alkusoitto Leonore III, Sinfonia II, III, VI, VIII, Viulukonsertti d-duuri ja Pianokonsertti ess-duuri; Franck: Sinfonia d-molli; Berlioz: Kolme laulua kokoelmasta Les nuits d'été; Debussy: L'enfant prodigue ja Faunin iltapäivä; Verdi: Alkusoitto oopperasta Kohtalon voima; Mozart: Aaria Il se pastore, aaria oopperasta Figaron häät, aaria oopperasta Ryöstö Seraljista, Canzonetta, Ridente la calma, Resitatiivi ja Rondo (Fiordiligi) oopperasta Così fan tutte, Resitatiivi ja Aaria (Despina) oopperasta Così fan tutte; Rachmaninow: Pianokonsertti III; Nielsen: Sinfonia Det Uudslukkelige; Tschaikowsky: Francesca da Rimini; sekä Purcell: Chaconne g-molli.

Kaupunginorkesteri avusti 133 oopperanäytännössä ja 13 yksityiskonsertissa.

Sinfoniakonserteissa kävi 8 104 henkilöä, kansansinfoniakonserteissa 5 161 henkilöä, kansankonserteissa 11 034 henkilöä ja ylimääräisissä konserteissa 2 196 eli kaikkiaan v. 1944 26 495 henkilöä. Konserteissa käyneen yleisön kokonaismäärä oli v. 1943 24 003 henkilöä, v. 1942 ¹⁾ 18 590 henkilöä, v. 1941 21 551 henkilöä ja v. 1940 17 722 henkilöä.

Taloudelliset tulokset. Kaupunginorkesterin toiminnan taloudellisista tuloksista esitetään seuraavat tiedot:

Tulot kaupunginorkesterin työstä v. 1944 olivat 1 151 845 mk, josta 663 023 mk oli tuloja orkesterin omista konserteista ja 488 822 mk tuloja avustamisesta oopperanäytännöissä ja konserteissa sekä nuottien vuokraamisesta. Talousarviossa tulot arvioitiin 900 000 mk:ksi. Mainittakoon että orkesterin tulot lähinnä edellisinä vuosina olivat v. 1943 968 838 mk, v. 1942 775 542 mk, v. 1941 669 308 mk ja v. 1940 564 385 mk.

Menot olivat v. 1944 5 824 499 mk, lukuunottamatta ulkoilmakonsertteja varten menoarvioon otettua 50 000 mk:n määrärahaa, joka asiallisesti ei kuulu orkesterin talouteen. Tästä oli viranhaltijain palkkauksia 5 269 795 mk, konserttikuluja 407 020 mk ja muita kuluja 147 684 mk, mihin viimeksi mainittuun määrään sisältyy 14 341 mk orkesterin käsikirjoitusten valokuvauksesta. Talousarviossa menot oli arvioitu seuraavasti: viranhaltijain palkkaukset 3 511 427 mk, konserttikulut 430 000 mk ja muut kulut 140 500 mk. Edellä mainittu ulkoilmakonsertteja varten myönnetty määräraha käytettiin kokonaisuudessaan.

Kaupunginorkesterin nuottivaraston sijoittaminen turvaan. Helmikuun 7 p:n vastaisena yönä sattuneen ilmapommituksen jälkeen siirrettiin orkesterin nuottivarastossa olevat kallisarvoiset käsikirjoitukset, musiikkilautakunnan pöytäkirjat sekä muu tärkeä arkistoaineisto pommisuojaan. Tämän lisäksi siirrettiin 22 laatikkoa nuottiaineistoa Nikkilän sairaalaan. Nuottiaineistosta oli täten 165 käsikirjoitettua partituuria ja 710 täydellistä orkesterimateriaalia eli nuottivaraston arvokkain kolmasosa saatu turvaan. Heinäkuussa kaupunginhallitus myönsi 20 000 mk:n suuruisen määrärahan mainittujen käsikirjoitusten valokuvauttamista varten. Filmit lähetettiin sen jälkeen kaupunginhallituksen toimesta Ruotsiin siellä säilytettäväksi. Välirohanteon jälkeen palautettiin koko turvaan viety nuottiaineisto takaisin orkesterin nuottivarastoon.

Tilintarkastukset. Jokaisen kuukauden päätyttyä toimitettiin musiikkilautakunnan puolesta johtosäännön mukainen tilintarkastus.

Taidelaitosten avustaminen ja niiden toiminnan valvonta. Talousarvion pääluokan Sivistystoimi luvussa Avustukset mainitut taidelaitokset saivat v. 1944 nostaa avustumääränsä vähentämättöminä. Musiikkilautakunnan asiana oleva taidelaitosten toiminnan valvonta järjestettiin samaa menetelytapaa noudattaen kuin edellisinäkin vuosina. Valvontatyö jaettiin lautakunnan jäsenten ja toimihenkilöiden kesken seuraavasti: Suomen kansallisteatteri: E. E. W. Suolahti, Sibelius-akatemia ja Helsingin naisorkesteri: E. M. v. Frenckell, Suomalainen ooppera: V. Annala, Helsingin kansanteatteri ja

¹⁾ Ilmaisesti käyneitä sotilaita lukuunottamatta.

Työväentalon näyttämö: S. K. Leino, Helsingin työväen orkesteri ja Suomen työväen musiikkiliiton Uudenmaan piirijärjestö: E. Meriluoto, Helsingin työväenteatteri: T. Hiekkaranta, Helsingin teatteriorkesteri: N.-E. Ringbom, Svenska teatern: K. E. Furuholm, Helsingin taidehalli: E. A. R. Zilliacus ja Lilla teatern: B. Carlson.

Teoston ja musiikkilautakunnan välinen sopimus. Säveltäjien tekijänoikeustoimisto Teoston ja musiikkilautakunnan välillä solmittiin kalenterivuodeksi 1944 sopimus, jonka mukaan Teosto myönsi lautakunnalle oikeuden 25 000 mk:n korvausta vastaan sallia kaupunginorkesterin konserteissa rajoittamattomassa määrässä esitettävän kaikkia sävelteoksia, joiden esittämisoikeutta Teosto edusti tai sopimusaikana tuli edustamaan, lukuunottamatta sopimuksessa lähemmin selostettuja sävellyksiä.

Konserttien ohjelmaselostukset. Sinfoniakonserttien ja kansansinfoniakonserttien ohjelmistoa selostettiin v:n 1944 aikana painetuissa, ohjelmalehtisiin sisältyvissä liitteissä. Selostuksista huolehti edelleen intendentti Ringbom.

Konserttiohjelmien julkaisu-oikeuden lautakunta antoi kertomusvuodeksi oopperaulaja S. Räikköselle 6 000 mk:n korvausta vastaan.

Konserttien pääsylippujen hinnat. V. 1943 oli kansankonserttien lippujen hinnat korotettu 5 mk:sta 10 mk:aan ja syyskauden alusta v. 1944 nostettiin sinfoniakonserttien lippujen hinnat, jotka aikaisemmin olivat olleet 15 mk, 25 mk ja 30 mk, siten että ne nyt tulivat olemaan 25 mk, 40 mk ja 50 mk.

Konserttien radiointi. Kertomusvuoden aikana radioitiin kaupunginorkesterin konsertteja edelleenkin sovitusta kertamaksusta, mutta syyskauden alusta lopetettiin kansankonserttien radiointi. Tämä johtui Yleisradio oy:n ilmoituksen mukaan siitä, että lähetelefonistojen putkia, joita sotatilanteen vuoksi ei voitu uusia, oli pyrittävä säästämään, joten sunnuntaiohjelmiin oli täytynyt tehdä sellainen muutos, että kansankonserttien radiointi toistaiseksi oli lopetettava.

Orkesterin luovuttaminen hyväntekeväisyysilmaisuuksiin. Kaupunginhallitus valtuutti musiikkilautakunnan myöskin v. 1944 harkintansa mukaan luovuttamaan kaupunginorkesterin maksutta sodan johdosta avun tarpeessa olevien hyväksi järjestettyihin konsertteihin y.m.

Ulkoilmakonsertit. V. 1944 järjestettiin menoarvioon ulkoilmakonsertteja varten merkityn 50 000 mk:n suuruisen määrärahan puitteissa kaikkiaan 71 ulkoilmakonserttia, joista Helsingin työväen soittokunta ja Helsingin suojeluskuntapiirin soittokunta antoivat kumpikin 30 yhden tunnin kestäväää konserttia sekä Suomen laulajain ja soittajain liiton kuoro, Helsingin työväen sekakuoro, Helsingin työväen mieskuoro ja Helsingfors svenska sångarförbund nimisen liiton kuoro yhteensä 11 konserttia. Konserttipaikat sijaitsivat Hermannissa, Olympiakylässä, Vallilassa, Kalliossa, Sörnäisissä, Paasivuoren puistikossa, Korkeasaaressa, Kaivopuistossa, Runebergin puistossa sekä Tope-liuksen-, Hesperian-, Katajanokan- ja Alli Tryggin puistikossa.

Entisen Helsingin suojeluskuntapiirin soittokunta. Marraskuun 2 p:lle päivätyllä lahjakirjalla Helsingin suojeluskuntapiiri lahjoitti Helsingin kaupungille m.m. piirin omistamat soittimet ja nuottivaraston, minkä lahjoituksen kaupunginhallitus päätti vastaanottaa. Tämän jälkeen entisen suojeluskuntapiirin soittokunta tarjoutui edelleen toimimaan Helsingissä, minkä johdosta kaupunginhallitus pyysi musiikkilautakunnan lausuntoa asiassa. Lausunnossaan lautakunta ilmaisi mielipiteenään, että kaupunki omien musiikkilaisuuksiensa tueksi kaipasi myöskin torvisoittokuntaa, koska suojeluskunnan soittokunta ei enää voinut osaltaan avustaa kaupunkia ulkoilmakonserttien järjestelyssä. Lautakunta ehdotti sen vuoksi m.m., että entisen suojeluskuntapiirin soittokunnan tarjous hyväksyttäisiin ja että soittokuntaa kehoitettaisiin perustamaan rekisteröity yhdistys nimellä Helsingin torvisoittokunta r.y. — Helsingfors Hornorkester r.f., joka toimisi musiikkilautakunnan valvonnan alaisena. Kaupunginhallituksen hyväksyttyä periaatteessa lautakunnan esityksen perustivatkin sanotun soittokunnan jäsenet yhdistyksen mainitulla nimellä, jonka säännöt viranomaiset vahvistivat. Enemmät toimeenpiteet asiassa siirtyivät v:een 1945.